

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3342783	Extra, Eveline	MSO-MP	Bas van Wakeren
ONDERWERP			
3342783 - uitvoeren motie 'Hengelo verdient een permanente kunstzaal'			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Tijdens de besluitvorming over de Kunst en Cultuurnota van de gemeenteraad d.d. 29-09-2021 heeft de raad de motie "Hengelo verdient een permanente kunstzaal aangenomen". Met de motie heeft de raad het college verzocht te onderzoeken wat het verschil is in kosten tussen een permanente expositieruimte en wisselende expositieruimtes en daarbij een aantal lokale organisaties te betrekken. Om de vergelijking compleet te maken, zijn ook de niet-financiële aspecten van de beide opties onderzocht.

Doel

De raad te informeren over de uitkomst van het onderzoek en de raad te laten besluiten over de uitvoering van actiepunt 29 uit de kunst en cultuurnota; Realiseren van activiteiten om professioneel beeldende kunstenaars op bestaande en nieuwe podia te laten exposeren.

Participatie

Voor het onderzoek en de totstandkoming van dit advies zijn gesprekken gevoerd met relevante partijen in de stad en is een benchmark onderzoek gedaan bij vergelijkbare initiatieven in het land.

De lokale partijen waar in de periode tussen 27 oktober en 26 november gesprekken mee zijn gevoerd zijn: Oyfo, HeArtPool, HeArtgallery, Kunst Non Stop Hengelo, Concordia, Stichting Art Brut Biënnale, Adviescommissie Beeldende Kunst, Bibliotheek Hengelo en Schouwburg Hengelo

De lijst van organisaties in het land die zijn gebruikt voor de benchmark, vindt u terug in het onderzoeksrapport in de bijlage.

Behalve extern is er ook gesproken met de interne organisatie waar het gaat over bruisende binnenstad en maatschappelijk vastgoed. Met hen zijn, naast het schetsen van het beeld over de huidige beschikbaarheid, de kansen verkend voor wanneer uitvoering wordt gegeven aan het actiepunt over het presenteren van beeldende kunst in de cultuurnota (actiepunt 29).

INHOUD VAN HET VOORSTEL

In de motie wordt het college opgedragen;

- Met een financiële onderbouwing te komen waaruit blijkt dat € 75.000 voldoende is om tot een expositie ruimte te komen;
- Het verschil in kosten aan te geven tussen een permanente expositieruimte en pop-up expositieruimte en hierbij zowel de begrotingen van HeArtgallery te betrekken en een gesprek aan te gaan met de groep Kunst Non Stop die ervaring hebben opgedaan met een popup-expositie;
- Deze resultaten aan de raad voor te leggen voordat u met een definitieve opdracht naar de organisatie gaat waar u de exposities voor beeldende kunst wilt beleggen;
- De raad met de uitkomst van dit onderzoek een onderbouwt besluit kan nemen over definitieve expositieruimte of pop-up expositie ruimte;
- Dit besluit uiterlijk eind december 2021 door de raad moet zijn genomen zodat het voor iedereen duidelijk is wat de bedoeling is vanaf 2022.

Met dit raadsvoorstel geven we antwoord op de vragen van de gemeenteraad en wordt een besluit voorgelegd voor het verdere vervolg voor de uitvoering van de cultuurnota op het onderdeel beeldende kunst.

Na het vaststellen van de Kunst- en cultuurnota 2021-2024 en het aannemen van de motie is er gestart met een onderzoek naar de kosten van een vaste locatie van een kunstopodium ten opzichte van wisselende locaties. In de bijlage van dit voorstel vindt u de het onderzoeksrapport.

Het onderzoeksrapport

De volgende hoofdvraag staat centraal in het onderzoek: "Welke financiële en niet-financiële verschillen zijn er tussen een vaste expositieruimte en wisselende expositieruimtes?" Het antwoord op deze vraag wordt gesteld ten behoeve van de uitwerking van activiteit 29 'presenteren van professioneel beeldende kunst' van de Kunst- en cultuurnota 2021-2024, waarvoor in de periode 2021-2024 middelen ter beschikking zijn gesteld.

Op basis van een aantal kaders zijn de exploitatie van een kunstpodium op een vaste locatie en een kunstpodium met presentatie op wisselende podia met elkaar vergeleken. De kaders raken financiële en inhoudelijke aspecten van de exploitatie van het kunstpodium.

Bij de berekening is uitgegaan van een aantal kengetallen, afkomstig uit benchmarkgegevens, analyse van huurprijzen in Hengelo en eerdere ervaringen van organisaties. Verder wordt er ingegaan op de voor- en nadelen van de varianten, zoals opstarttijd, kansen op eigen inkomsten en de vindbaarheid voor inwoners en de toegevoegde waarde voor de inwoners en de (binnen)stad.

Financiële vergelijking

Hieronder is een beknopte weergave van de begroting opgezet, waarbij deze is bekeken vanuit het perspectief van de twee te onderzoeken opties. Een uitgebreid kostenoverzicht met daarbij ook de toelichting, vindt u in de rapportage.

	Vaste locatie kunstpodium	Wisselende locaties kunstpodium
Huisvestingskosten	€ 37.000	€ 14.000
Personeelskosten	PM	PM
Tentoonstellingen (4 per jaar)	€ 41.300	€ 47.300
Marketing	€ 6.500	€ 8.000
Onvoorzien 5%	€ 4.250	€ 3.500
Totaal per jaar	€ 89.050	€ 72.800
Incidentele kosten / opstartkosten	€ 23.000	€ 23.000

NB: de personeelskosten zijn als PM aangemerkt omdat uit het onderzoek bleek dat dit vooral afhankelijk is van hoe de organisatie de uitvoering van presentatie van professioneel beeldende kunst kan organiseren en welk personeel ze daarbij mogelijk al voorhanden hebben. Dit is verder buiten beschouwing gelaten omdat de motie vroeg om een onderzoek naar de verschillen in kosten voor een vast dan wel wisselend podium.

Conclusie op basis van de financiële vergelijking: op basis van het onderzoek naar de financiële verschillen tussen de twee opties constateren wij dat een vaste locatie voor een kunstpodium duurder is.

Inhoudelijke vergelijking

Zoals gezegd is er ook gekeken naar een aantal belangrijke (niet) financiële aspecten: de inhoudelijke vergelijking. Hieronder ziet u een overzicht, waarvan de toelichting te lezen is in de rapportage. Er is voor gekozen om in het onderzoek alleen te beoordelen op positieve of negatieve invloed (+ dan wel -) en daar geen wegingsfactor aan toe te kennen.

	Vaste locatie	Wisselende locaties
Draagt bij aan het makersklimaat	+	+
Opstarttijd	-	+
Vindbaarheid voor inwoners en bezoekers van Hengelo	+	-
Middelen beschikbaar voor 3 jaar; pilotperiode	-	+
Uitgangspunt ; gemeentelijke middelen bestemd programmering, marketing, inrichting en organisatie; huisvestingslasten zijn daar niet in meegenomen	-	- / +
Kans eigen inkomsten genereren	+	-
Mogelijkheden om kosten te beheersen	-	+
Geschikte uitvoerende organisatie	-	+

Conclusie op basis van de inhoudelijke vergelijking constateren we dat een kunstpodium op wisselende locaties meer positieve invloeden heeft dan een vaste locatie; wisselende locaties scoort op 5 onderdelen positief, terwijl dit op een vaste locatie op 3 onderdelen positief is.

Eindconclusie van het hele onderzoek

De conclusie van het onderzoek is dat;

- de beschikbaar gestelde middelen niet toereikend zijn om een vaste locatie te bekostigen,
- de middelen voor beperkte tijd beschikbaar zijn gesteld en er tijdens de pilotperiode moet blijken of het kunstpodium een toegevoegde waarde heeft voor de inwoners voordat er een keuze door de raad wordt gemaakt om de middelen structureel te vertrekken;
- met een wisselende locatie de kosten beter te beheersen zijn, en
- er momenteel veel ontwikkelingen gaande zijn op het gebied van exposities beeldende kunst en de ontwikkeling van de binnenstad die van invloed kunnen zijn voor de lange termijn.

Advies

Het advies is om bij de uitwerking van actiepunten 29 “presenteren van professioneel beeldende kunst” uit de kunst- en cultuurnota ervoor te kiezen om in de uitwerking op te nemen dat de activiteit plaats moet vinden op wisselende podia (bestaand en waar mogelijk nieuw). In het rapport worden de conclusie en het advies nader toegelicht.

Indien blijkt dat na de pilotperiode het kunstpodium van toegevoegde waarde is voor de inwoners en stad, kan een vaste locatie, al dan niet in combinatie met andere functies, bijdragen aan een bruisende binnenstad en synergie creëren.

Kanttekeningen:

Wens vaste locatie vanuit het veld

Uit het veld van professioneel beeldende kunstenaars in Hengelo klinkt een duidelijke wens voor een vaste locatie; een plek waar professionele beeldende kunstenaars een podium kunnen krijgen en hun publiek kunnen bereiken. Of dat met name bedoeld is voor Hengelose kunstenaars of kunstenaars daarbuiten zijn de meningen verdeeld. Zij zien een vaste locatie als een passend onderdeel in de keten voor het toekomstige atelierbeleid.

Vanuit het gemeentelijk beleid is het van primair belang dat een kunstpodium van toegevoegde waarde is voor de inwoners van de stad, want dat staat centraal bij alle kunst- en cultuuractiviteiten.

Door uit te gaan voor de toegevoegde waarde van de inwoners, is het niet vanzelfsprekend dat het alleen voor Hengelose beeldende kunstenaars is. Er wordt gevraagd om een aansprekend, prikkelend programma, dat graag bezocht wordt door inwoners en bezoekers van Hengelo, dat kan ook met regionale, nationale en internationale kunstenaars zijn.

Dit sluit ook aan bij de doelstellingen van de binnenstad om meer bezoekers naar de binnenstad te trekken en kunstpodium kan daar zeker een bijdrage aan leveren. Mogelijk dat hiervoor vanuit de bruisende binnenstad ook aan kan worden bijgedragen om deze synergie te versterken.

De afgelopen periode zijn een aantal ontwikkelingen in gang gezet die nauw verband hebben met de presentatiemogelijkheden van beeldende kunst; er is een tweetal broedplaatsen in ontwikkeling waarin exposeren ook een functie is en onlangs is de Oyfo geopend op haar nieuwe locatie, waar ook een kunstzaal is met professionele beeldende kunst programmering. Het is waardevol om deze ontwikkelingen te volgen en mee te nemen in de evaluatie van activiteit 29 en mogelijk vervolg na 2024.

Door de komende 3 jaar met deze vooralsnog incidentele middelen in te zetten op een wisselende locatie, kunnen uiteindelijk bij de evaluatie hiervan de verschillende lijnen samenkomen en is het mogelijk om een weloverwogen, samenhangende keuze te maken voor de toekomst van professioneel beeldende kunst in Hengelo.

De opstarttijd is van grote invloed op de motivatie om nu te kiezen voor een wisselende locatie. Een vaste locatie vergt een grotere voorbereidingstijd, omdat er een passende locatie gevonden moet worden en ingericht moet worden en je je daarbij afhankelijk maakt van wat er nu in de vastgoedmarkt beschikbaar is. De drie jaren zijn dan snel voorbij. Om een goede evaluatie te kunnen houden in 2023 voor het vervolg, is het van belang dat er voldoende ervaringen met exposities zijn opgedaan.

Het is nog niet bekend welke organisatie voor een periode van 3 jaar voor een kunstpodium wil exploiteren met incidentele middelen. Het onderzoek heeft wel opgeleverd dat er een aantal partijen zijn die wel interesse hebben, met daarbij een wisselende locatie als uitgangspunt.

Wens tonen gemeentelijke collectie

In overwegingen van de motie en tijdens de bespreking in de raad is benoemd dat het wenselijk is om ook meer van de gemeentelijke collectie te tonen. Eerder dit jaar zijn er schriftelijke vragen gesteld over de gemeentelijke kunstcollectie. Deze zijn in september beantwoord (zie zaaknummer 3296643).

In 2021 is de kunstcollectie geïnventariseerd en geregistreerd. Begin 2022 worden circa 1.700 werken gecategoriseerd zodat daarna begonnen kan worden met het formuleren van de visie op de gemeentelijke kunstcollectie. Hierin worden de vragen gesteld wat we er mee willen en kunnen doen. In de nota is ook opgenomen dat de visie formulering in 2022 plaats gaat vinden.

Dit proces vergt tijd om een zorgvuldige afweging te maken. Dat maakt ook dat het nu te vroeg is om al vooruitlopend op dit proces, te besluiten op welke wijze de gemeentelijke kunstcollectie onderdeel kan zijn van exposities zoals bedoeld in de cultuurnota onder actiepoint 29. De visie op de gemeentelijke kunstcollectie gaat over meer dan alleen of en hoe je de collectie zichtbaar maakt, want dat heeft ook invloed op kosten voor opslag, beheer en onderhoud en opslag van de collectie.

Een toekomstig besluit op de gemeentelijke collectie kan wel van invloed zijn voor de langere termijn. Daarnaast zal de mogelijkheid om de gemeentelijke collectie te betrekken bij het bieden van een kunstpodium beperkt zijn; er zal slechts ruimte zijn voor een klein deel van de collectie. De gehele collectie is te omvangrijk. Dat neemt niet weg dat er wel aandacht voor zal zijn bij de uitvoering van het kunstpodium. Hier biedt een vaste locatie meer mogelijkheden.

Beschikbaarheid commerciële vaste ruimte binnenstad

De binnenstad is volop in ontwikkeling, de leegstand loopt terug. Dat maakt dat het aantal geschikte, beschikbare ruimtes schaars wordt.

Voor veel commerciële ruimtes geldt ook een minimale huurtermijn van 5 jaar, terwijl de middelen slechts voor 3 jaar beschikbaar zijn. Er zijn in dit stadium geen gesprekken gevoerd met vastgoedeigenaren aangezien dat een taak is voor een uitvoerende organisatie, maar mogelijk is met goede onderhandelingen de huurtermijn te verkorten.

Pas na een evaluatie van het beleid wordt besloten of de middelen structureel worden.

Als gekozen wordt voor een vaste locatie, zal deze naar verwachting niet per direct beschikbaar zijn en is de aanlooptijd minimaal 6 maanden voor een eerste tentoonstelling georganiseerd kan worden.

Voor een wisselende locatie is er wel direct ruimte beschikbaar, waardoor de eerste tentoonstelling snel na het verstrekken van de opdracht georganiseerd kan worden.

Kansen voor meer synergie binnenstad en kunst en cultuur

Kunst en cultuur kan de beleving van bezoekers aan de binnenstad versterken en is daarom ook benoemd als opgave in het binnenstadsprogramma en het kunst en cultuurbeleid.

Er zijn koppelingen denkbaar met bijvoorbeeld Hengelo Promotie, of clustering en thematisering van bepaalde deelgebieden zoals het Schouwburgplein. Dat zijn ook zeker terreinen die verder onderzocht moeten worden, ook met de uitvoerende partij.

Maar deze zijn ook meer van de lange termijn, terwijl het ook de wens is om zo snel als mogelijk te starten met het organiseren van exposities. Bij het eerste vertrekpunt wisselende locaties is het mogelijk om in het voorjaar 2022 al een eerste tentoonstelling te laten plaatsvinden en kunnen in het najaar nog eens 2 tentoonstellingen worden georganiseerd. In 2023 wordt ook gestart met de evaluatie, die de basis vormt voor het besluit in 2024 over het structureel maken van de middelen.

Wanneer er niet snel gestart kan worden, is er minder data om op te evalueren.

Mogelijk tijdens de uitvoering alsnog kansen voor een vaste locatie, passend binnen de kaders

Nadat de gemeenteraad heeft besloten over dit voorstel, wordt verder uitvoering gegeven aan het "realiseren van activiteiten om professioneel beeldende kunstenaars op bestaande en nieuwe podia te laten exposeren" zoals in de nota omschreven. De kaders en uitgangspunten voor de aanvraag worden daarvoor opgesteld, maar kunnen pas uitgezet worden na besluit van de raad.

Er zijn op dit moment meerdere geïnteresseerden bekend die dit willen gaan doen.

Op basis van de informatie uit het kostenonderzoek, is het advies uit gaan van wisselende locaties.

Maar als uit de aanvragen blijkt dat er een organisatie is die met de middelen een vaste locatie kan realiseren, wordt deze niet uitgesloten.

Ook kan het zijn dat zich in de komende beleidsperiode kansen voordoen, die een vaste locatie mogelijk maken. Als in de toekomst blijkt dat een kunstpodium gecombineerd kan worden met andere functies zoals bijvoorbeeld huisvesting voor Hengelo Promotie en ruimte voor andere maatschappelijke functies kan het financiële plaatje anders gaan uitpakken. Dan ontstaan er ook aanvullende dekkingsmogelijkheden. De aangenomen motie over het beschikbaar stellen van gemeentelijk vastgoed ten behoeve van maatschappelijke organisatie, kan bijdragen. Maar dan moet er wel maatschappelijk vastgoed beschikbaar zijn binnen de kaders. Dat is op het moment van schrijven niet van toepassing. Dit vastgoed ligt in ieder geval niet in de binnenstad en draagt daarmee niet bij aan de wens om meer bezoekers naar de binnenstad te trekken en de binnenstad centraal te stellen voor dit soort zaken. Bovendien kost dit ook geld. Een school verkopen met een opbrengst van x of in bezit houden en daarmee ook alle eigenaarslasten bij je houden is veel duurder dan het financiële plaatje zoals hierboven geschetst. We sluiten deze ontwikkelingen voor de toekomst dan ook zeker niet uit voor de uitvoering en zullen deze samen met de toekomstige uitvoerende organisatie verder verkennen.

Vervolgproces

Na instemming van de gemeenteraad wordt de opdracht, dan wel subsidieregulering van presentatie van professionele beeldende kunst definitief geformuleerd.

Vervolgens wordt er subsidie, dan wel opdracht verstrekt aan de meeste geschikte partij die een kunstpodium in Hengelo gaat organiseren. Het streven is deze stappen voor 1 maart gereed te hebben.

Wanneer in maart 2022 een opdracht of subsidie verstrekt kan worden, is het mogelijk om in 2022 de nodige voorbereidingen te treffen en twee à drie exposities te realiseren. Eind 2023 wordt de inzet van de beschikbare middelen geëvalueerd. Met de vaststelling van de kunst- en cultuurnota 2021-2024 is ook afgesproken dat de raad op basis hiervan een voorstel ontvangt over hoe presentatie professioneel beeldende kunst na 2024 eruit ziet en wat daar voor nodig is.

BESPREK- EN BESLISPUNTEN

De raad wordt voorgesteld om:

1. kennis te nemen van het onderzoeksrapport "Kunstpodium in Hengelo";
2. in te stemmen met de uitvoering van actiepunten 29 uit de kunst- en cultuurnota 2021-2024; "Realiseren van activiteiten om professioneel beeldende kunstenaars op bestaande en nieuwe podia te laten exposeren"

FINANCIËLE ASPECTEN

Aan het voorstel zijn geen financiële consequenties verbonden. Het vervolgproces wordt verder vormgegeven aan de hand van de eerder gestelde financiële kaders uit de vastgestelde kunst- en cultuurnota 2021-2024.

BIJLAGE(N)

- 1) Onderzoeksrapport "Kunstpodium in Hengelo"
- 2) Motie Hengelo verdient een permanente kunstzaal

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
3342783	extra, eveline	MSO-MP	Bas van Wakeren
ONDERWERP			
3342783 - onderzoek kunstpodium			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGELO BESLUIT:

De raad wordt voorgesteld om:

1. Kennis te nemen van het onderzoeksrapport "Kunstpodium in Hengelo".
2. Het college de opdracht te geven op zoek te gaan naar een aanvullende permanente kunstzaal in de binnenstad van Hengelo, waarbij de begroting uit het onderzoeksrapport "kunstpodium in Hengelo" leidend is. Het college zal binnen zes maanden terug komen naar de raad met de stand van zaken.
3. In de tussenliggende periode beeldend kunstenaars de mogelijkheid te bieden op een tijdelijk of verschillende podia hun werk in de binnenstad te laten exposeren passend binnen de begroting uit het onderzoeksrapport "kunstpodium in Hengelo".
4. Het extra bedrag wat nodig is voor een permanente kunstzaal in Hengelo op te nemen als nieuw af te wegen beleid in de kadernota 2023-2026.
5. Het college informeert de raad hoe zij tot een organisatie komt met de opdracht om het exposeren van beeldende kunst te organiseren en ook hoe deze opdracht eruit ziet.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Tijdens de besluitvorming over de Kunst en Cultuurnota van de gemeenteraad d.d. 29-09-2021 heeft de raad de motie "Hengelo verdient een permanente kunstzaal aangenomen".

Met de motie heeft de raad het college verzocht te onderzoeken wat het verschil is in kosten tussen een permanente expositieruimte en wisselende expositieruimtes en daarbij een aantal lokale organisaties te betrekken.

Het onderzoeksrapport, wat tot stand is gekomen in samenspraak met partijen uit de stad en benchmark gegevens van vergelijkbare initiatieven in het land, ligt nu voor aan de gemeenteraad.

Op basis hiervan is de raad verzocht een besluit te nemen over de wijze waarop de komende jaren in Hengelo exposities mogelijk worden gemaakt met de middelen die bij de cultuurnota beschikbaar zijn gesteld.

Het advies daarbij is vast te houden aan wisselende locaties.

Kunstpodium in Hengelo

Onderzoeksrapport

november 2021

www.hengelo.nl

Gemeente
Hengelo

Aanleiding

In de Kunst- en cultuurnota 2021-2024 zijn middelen opgenomen voor het realiseren van activiteiten om professioneel beeldende kunstenaars op bestaande en nieuwe podia te laten exposeren door een nog nader te bepalen partij (actiepunt 29).

Met de motie "Hengelo verdient een permanente kunstzaal" d.d. 29 september 2021, heeft de raad het college verzocht te onderzoeken wat het verschil in kosten is tussen een permanente expositieruimte en wisselende expositieruimtes en daarbij een aantal lokale organisaties te betrekken.

Uitgangspunten en scoop van het onderzoek

Het onderzoek richt zich primair op de financiële vertaling van een vaste locatie in vergelijking met de in de cultuurnota voorgestelde variant waarbij wordt uitgegaan van wisselende locaties. Secundair is er ook gekeken naar niet-financiële aspecten die van invloed zijn op de keuze voor een vaste dan wel wisselende variant

Uitgangspunten die gebruikt zijn voor het onderzoek:

- Beschikbaar gestelde middelen cultuurnota voor pilot van 3 jaar (2022 t/m 2024)
- Hengelo hanteert Het Culturele Waardemodel dat in 2018 is ingevoerd bij de culturele kernvoorzieningen. Een model opgebouwd uit kwaliteitsdomeinen, criteria en indicatoren. Het model gaat in op de artistiek-inhoudelijke kwaliteit, maar ook om de maatschappelijk kwaliteit van de instellingen. Dit waardemodel is ook van toepassing op de realisatie van het kunstpodium.
- In de afwegingen in de motie wordt uitgegaan van een vaste locatie in de binnenstad.
- In de afwegingen in de motie wordt ook de gemeentelijke kunstcollectie genoemd als werken die tentoongesteld kunnen worden.
- Klimaat verbeteren professionele kunstenaars; niet alleen programmering met lokale professionele kunstenaars, maar ook regionaal, nationaal en waar mogelijk internationaal.

In de gemeente Hengelo zijn een aantal ontwikkelingen die expliciete raakvlakken hebben met de presentatie van professionele beeldende kunst in verschillende vormen. Hengelose kunstenaars zitten niet stil en laten dat duidelijk zien met de activiteiten die zij zelf organiseren. De exposities van HeArtpool en Kunst Non Stop Hengelo in de voormalige V&D zijn daar een mooi voorbeeld van. Om het onderzoek naar de financiële vertaling zuiver te houden, wordt er bewust gekozen om een aantal initiatieven buiten te scoop van het onderzoek te laten vallen.

Het gaat dan om;

- Broedplaats Oogst; in de plannen voor de broedplaats is een expositieruimte voorzien voor in ieder geval de deelnemende kunstenaars - in ontwikkeling.
- Kunstwerkplaats de Möller; in de plannen voor de broedplaats is met regelmaat ruimte om te exposeren door de deelnemende kunstenaars - in ontwikkeling.

- Verkenning transformatie binnenstad; herontwikkeling voormalig winkelgebied en ontwikkeling marktplaats met mogelijk creatieve ruimte, danwel kunsthof - *planvorming/verkenning*.
- Oyfo Kunstpodium, als opvolger van ZaalZuid; programmering gebaseerd op het snijvlak van hedendaagse beeldende kunst, techniek en erfgoed - *sinds september 2021 vernieuwde locatie*.

Deze initiatieven kunnen uiteindelijk wel een rol gaan spelen bij de uitvoering van actiepunt 29 uit de cultuurnota 2021-2024 en de eventuele keuzes van de raad naar aanleiding van de uitkomst van dit onderzoek.

Opbouw van het rapport

Om een goede vergelijking te maken tussen de kosten voor wisselende locaties en een vaste locatie, is het noodzakelijk om een aantal basiskaders te beschrijven van wat de verwachting kan zijn van een kunstpodium.

Dit is nodig voor een gedegen opzet van de kosten die daaruit voortvloeien, aangezien het organiseren van tentoonstellingen meer omhelst dan alleen het hebben van een locatie.

Vervolgens is een kostenoverzicht gemaakt van wat de beide varianten per jaar kosten met daarbij een raming van de opstartkosten.

In het overzicht zijn de volgende posten opgenomen:

- huisvestingskosten,
- personeelskosten,
- tentoonstellingskosten,
- marketing, en
- onvoorzien

Onder het kostenoverzicht zijn de verschillende posten verder toegelicht.

Om tot een afsluitende conclusie te komen is per variant een overzicht opgenomen van een aantal voor- en nadelen van een aantal niet financiële aspecten.

Er zijn kengetallen gebruikt van recente tentoonstellingen, beeldende kunst evenementen en diverse kunstpodia in het land. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de gebruikte bronnen.

Minimale kaders kunstpodium

Het nieuwe kunstpodium voor Hengelo organiseert 4 keer per jaar een tentoonstelling waarbij het een podium biedt voor professionele beeldend kunstenaars. Niet alleen lokaal, maar ook regionaal en (inter)nationaal. Daarnaast is er ruimte voor aanstormend talent, lokaal of regionaal, en een wisselwerking met (een deel van) de gemeentelijke collectie. De inwoners van Hengelo zien het kunstpodium als een meerwaarde voor de stad.

Organisatie van een kunstpodium

Er wordt uitgegaan van een professionele kracht die de tentoonstellingen organiseert en begeleidt en ondersteund wordt door vrijwilligers.

De tijdsinvestering van deze professional is volledig afhankelijk van de wijze van organiseren, beschikbaar netwerk en of eventuele aanvullende taken.

Vrijwilligers zijn, net als elders in de cultuursector en in andere sectoren als sport en zorg, onmisbaar. Vrijwilligers kunnen ondersteunen en daarmee bijdragen aan 'het grote geheel'. Ze kunnen helpen bij de opbouw van expositie, bijdragen aan de openstelling als suppoost of helpen met het verspreiden van promotiemateriaal. Zonder ondersteuning door vrijwilligers zou een andere begroting opleveren.

De organisatie die de tentoonstellingen organiseert, doet dit met een herkenbaar beeldmerk en verzorgt rondom iedere tentoonstelling de marketing en opening.

De organisatie is verantwoordelijk voor de zaken die bij een professioneel kunstpodium verwacht mogen worden zoals toepassing van Fair Practice code¹, verzekeringen en schone ruimte(s).

Waar mogelijk stelt de organisatie zich op als cultureel ondernemer en zoekt zij naar kansen voor aanvullende financiering. Aanvullende financiering kan op verschillende manieren worden vormgegeven, zoals aanvullende fondsen of verkoop van kunst.

Hierbij moet wel opgemerkt worden dat deze zaken ook kostenverhogend kunnen worden door bijvoorbeeld de tijdsinvestering voor aanvragen en de voorwaarden die verkoop met zich meebrengt.

Tentoonstellingen

Er is 4 keer per jaar een tentoonstelling die minimaal 6 weken duurt en is 3 à 4 dagen per week toegankelijk voor publiek.

Dit aantal is gekozen omdat dit het minimum aantal is voor een vaste locatie om interessant te blijven voor publiek.

De opzet en de tentoonstelling zelf wordt professioneel begeleid, maar waar noodzakelijk worden vrijwilligers ingezet als bijvoorbeeld suppoost.

Er wordt uitgegaan van een periode van minimaal 6 weken, omdat uit eerdere ervaringen is gebleken dat er tijd nodig is om tamtam te maken. Het moet zich rondspreken en inwoners moeten voldoende in de gelegenheid worden gesteld om de tentoonstelling te bezoeken. Ook voor kunstenaars is 6 weken een interessant termijn om aan mee te werken. De openingsdagen concentreren zich rond het weekend, dus open vanaf donderdag of vrijdag tot en met zaterdag of zondag.

De locatie is bij voorkeur in de binnenstad of in een directe straal van 500 m van de binnenstad.

Er zijn mogelijkheden voor randprogramma, maar dat is geen vereiste.

Kaders kunstpodium vaste locatie

Bij een vaste expositielocatie is een oppervlakte van minimaal 200 m² gewenst. De ruimte is goed bereikbaar en toegankelijk voor iedereen. De uitstraling is herkenbaar, passend en professioneel en voorzien van tentoonstellings-inrichting.

Denk hierbij aan een vast belichtings-grid met flexibele verlichting zodat dit voor meerdere tentoonstellingen te gebruiken, een goede wand en vloerafwerking, en andere presentatie-inrichting.

Kaders kunstpodium wisselende locaties; flexibele opzet

Door het wisselen van ruimte is er de mogelijkheid om iedere keer een nieuwe uitstraling neer te zetten, met gebruik van het vaste herkenbare beeldmerk.

De omvang van de tentoonstelling is wisselend, doordat de organisatie afhankelijk is van de beschikbare tijdelijke locaties.

Hierbij kan gebruik gemaakt worden van beschikbare ruimtes bij (semi-) publieke locaties en bestaande podia in de stad en daar waar zich een mogelijkheid aandient; een leegstaand (winkel) pand.

Qua oppervlakte is het uitgangspunt dat wordt uit gegaan van de beschikbare ruimtes die op dat moment voor handen is, daar is dus geen minimaal aantal m²'s aan verbonden.

Bij wisselende locaties is de inrichting een aandachtspunt. Doordat de organisatie afhankelijk is van de ruimtes die beschikbaar zijn, zal de afwerking van verschillend niveau zijn. Er dient extra aandacht te zijn voor een goede uitstraling van de tentoonstelling en ruimte. Daardoor zal het opbouwen en afbreken mogelijk meer tijd in beslag nemen dan bij een vaste locaties. Er is telkens extra aandacht nodig voor vloer- en wandafwerking, entree en verlichting. De tijdsinvestering zal per ruimte verschillen.

Anders dan bij een vaste locatie, zal er geen vast grid zijn waar verlichting in gehangen kan worden en moet per locatie gekeken worden naar wat nodig is. De organisatie is zelf in bezit van een basis flexibele lichtopstelling.

Ook is er meer inzet nodig voor marketing, zodat inwoners van en bezoekers aan Hengelo het kunstpodium weten te vinden.

¹ Fair Practice code staat onder andere voor een eerlijk honorarium voor de kunstenaars.

Doorberekening kosten vaste locatie t.o.v. wisselende locaties

Op basis van bovengenoemde uitgangspunten is een jaarbegroting opgesteld met vaste kosten en een overzicht van incidentele kosten die nodig zijn voor het starten. Onder de begroting worden de kostenposten verder toegelicht.

	Vaste locatie	Wisselende locaties
Huisvestingskosten	€ 37.000	€ 14.000
Huur	€ 26.000	€ 14.000
Vaste lasten & verzekeringen	€ 6.000	n.v.t. zit in de huur
Klein onderhoud	€ 5.000	n.v.t.
Personeelskosten	€ PM	€ PM
Programmamaker	pm	pm
Backoffice	pm	pm
Suppoosten	pm	pm
Tentoonstellingen (4 per jaar)	€ 41.300	€ 47.300
Honorarium kunstenaars	€ 32.000	€ 32.000
Transport kunstwerken	€ 800	€ 800
Productiekosten/materiaal inrichting	€ 4.000	€ 10.000
Opbouw en afbreken expositie	€ 1.000	€ 2.000
Opening / randprogramma	€ 2.500	€ 2.500
Verzekeringen ²	€ 1.000	€ 1.000
Beveiliging indien vereist	PM	PM
Marketing	€ 6.500	€ 8.000
Vormgeving en drukwerk	€ 2.500	€ 2.500
Verspreiding	€ 500	€ 1.000
Website	€ 1.000	€ 1.000
Sociale media en advertenties	€ 2.500	€ 2.500
Bewegwijzering tbv vindbaarheid	Nvt	€ 1.000
Onvoorzien 5%	€ 4.250	€ 3.500
Totaal per jaar	€ 89.050	€ 72.800
Incidentele kosten	€ 23.000	€ 23.000
Geschikt maken/inrichting algemeen locatie	€ 15.000 (uitgangspunt basisafwerking op orde)	€ 15.000 (aanschaf basis presentatiemateriaal)
Ontwerp basis marketing & visie (beeldmerk, website e.d.)	€ 8.000	€ 8.000

² Stelpost; hoogte van verzekering van de expositie sterk afhankelijk van de waarde van de werken.

Toelichting op de kosten;

Incidentele kosten

In beide gevallen geldt dat er investeringen nodig zijn om te starten; dus ontwikkeling naam en beeldmerk, opzetten website, inrichtingselementen en verlichting. Deze zijn dan ook niet meegenomen in de jaarbegroting, maar opgenomen als opstartkosten.

Huisvestingskosten

In beide gevallen geldt dat er huisvestingslasten zijn. Voor de berekening van de huisvestingslasten voor de vaste locatie heeft in oktober 2021 een verkenning plaatsgevonden naar het huidige aanbod van bedrijfsruimtes in Hengelo. Dit is vertaald naar een gemiddelde prijs per m². In de begroting is het gemiddelde bedrag voor een ruimte van 200 m² in de binnenstad aangehouden, opgehoogd met kosten voor gas, water, licht en verzekeringen voor het gebouw.

NB. 80 % van de meest geschikte, op dit moment beschikbare locaties gaan uit van een minimale huurperiode van 60 maanden.

Berekening huisvestingslasten kunstpodium

Marktconforme huur per maand

Prijs in binnenstad (per m2 per maand)	Gemiddelde prijs
Prijs buiten de binnenstad (per m2 per maand)	
	10,72
	7,78

Formaat podium			Prijs in binnenstad (per maand)	Prijs buiten de binnenstad (per maand)
Klein	100	M2	1.072,24	777,66
middel	200	M2	2.144,47	1.555,31
groot	400	M2	4.288,94	3.110,63

Randvoorwaarden:

Let op bij variabele podia, niet altijd kan het gewenste aantal M2 verkregen worden en is huur gebonden aan een minimaal huurtermijn. Dit kan van grote invloed zijn op de keuze daarmee de prijs.

Onder vaste lasten en verzekering wordt verstaan de kosten voor gas, water, licht, gemeentelijke belastingen, opstalverzekering en inboedelverzekering. De inboedelverzekering staat los van de verzekering voor de kunstwerken tijdens exposities.

Ook dient er met een vaste locatie rekening gehouden te worden met klein onderhoud.

Ook voor wisselende ruimtes zullen huisvestingskosten gerekend moeten worden. Er wordt telkens kortdurend gebruik gemaakt van leegstaande panden of beschikbare ruimte bij (semi) publieke locaties. Op de momenten van de tentoonstellingen (en opbouw en afbouw) kunnen deze ruimtes niet voor andere doeleinden gebruikt worden en zal er dus rekening gehouden moeten worden met een vergoeding. Dit verschilt per locatie. Er wordt uitgegaan van gemiddeld € 3.500 per tentoonstelling inclusief de vaste lasten. Niet overal worden huurkosten in rekening gebracht. Daarmee zijn de te verwachten kosten lager.

Personeelskosten

De personeelskosten zijn opgenomen als PM-post. Deze kosten zijn slechts voor een klein deel vooraf in te schatten, aangezien deze afhankelijk zijn van een aantal factoren van de uitvoerende organisatie.

De omvang van de organisatie, overige activiteiten, organisatievorm enzovoorts hebben invloed op de personele kosten.

Bijvoorbeeld; is de programmamaker iemand die op meerdere locaties exposities programmeert of voor 1 locatie. Dat maakt verschil in netwerk van potentieel aanbod en de tijdsinvestering die nodig is voor de organisatie van een tentoonstelling.

Behalve deze inzet voor de programmering, is het ook denkbaar dat een vaste locatie vaker open is dan alleen de 4 x 6 tentoonstellingsweken, wat een grotere tijdsinvestering kan betekenen.

Kosten tentoonstellingen

De kosten van de tentoonstellingen zijn vergelijkbaar, er zit alleen verschil in de productie en materiaalkosten. Deze zijn op een wisselende locaties hoger doordat er telkens een ruimte voor de tentoonstelling gereed gemaakt moet worden en er een herkenbaar basisbeeld opgezet moet worden.

Bij de calculatie is ervanuit gegaan dat de basis van de locatie op orde is. Wanneer wordt uitgegaan van een tijdelijke locatie zoals de V&D (casco) liggen de kosten hoger, omdat er dan meer tijd en kosten gestoken moeten worden in het geschikt maken van de locatie.

Verder is voor de op- en afbouw van exposities in de flexibele situatie een hoger bedrag geraamd. Een telkens wisselende locatie vraagt meer tijd om het in te richten als een professionele tentoonstelling waarbij de kunstobjecten goed tot hun recht komen en een verhaal vertellen. Hoeveel meer tijd is afhankelijk van de locatie en nu niet in te schatten.

Een deel van de kosten tentoonstelling is ook afhankelijk van de waarde van de werken. In deze opzet zijn geen beveiligingskosten meegenomen. Wanneer dit een vereiste is, bijvoorbeeld van kunstenaar of verzekering, stijgen de kosten met gemiddeld € 10.000 per tentoonstelling. Daar zal dan telkens een professioneel bedrijf voor moeten worden ingeschakeld.

Voor het honorarium van de kunstenaars is uitgegaan van de Fair Practice Code. Deze post kan wel licht variëren en is afhankelijk van welke kunstenaars worden gekozen; bekendheid en ervaring zijn van invloed op de prijs en de kosten voor de verzekering.

Kosten marketing

De in te zetten marketingmethoden zijn gelijk, alleen vergt een wisselend podium meer inspanningen om de bezoekers te attenderen op de locaties waar ze moeten zijn. De vindbaarheid is daarom ook al extra kostenpost opgenomen in de marketingactiviteiten.

Voor- en nadelen van de varianten niet financiële aspecten

Beide varianten kennen voor- en nadelen. Dit zit niet alleen in de kosten, maar ook in de wijze van uitvoering.

	Vaste locatie	Wisselende locaties		
Draagt bij aan het makersklimaat	+	+		
Opstarttijd	- Voordat er een expositie plaats kan vinden moet er eerst een ruimte worden gevonden, onderhandeld worden over contracttermijn en geschikt gemaakt worden (minimaal 6 maanden voorbereiding)	+	Kan relatief snel starten, mits een eerste locatie en geschikt programma snel voor handen is (minimaal 3 maanden voorbereiding)	
Vindbaarheid voor inwoners en bezoekers van Hengelo	+	-	Met goede naamsbekendheid makkelijk vindbaar voor inwoners (na opstartperiode)	Extra inspanningen noodzakelijk om inwoners en bezoekers goed te bereiken (na opstartperiode)
Middelen beschikbaar voor 3 jaar; pilot-periode	-	+	De meeste huurcontracten voor bedrijfsruimtes in het centrumgebied zijn voor minimaal 5 jaar	Door flexibel karakter geen lange termijnverplichtingen
Uitgangspunt ; gemeentelijke middelen bestemd programmering, marketing, inrichting en organisatie; huisvestingslasten zijn daar niet in meegenomen	-	- / +	Circa 30 % van de begroting zijn huisvestinglasten	Ook bij wisselende locaties bestaat een deel van de begroting uit huisvestingslasten, maar dan voor 15 %. In bestaande, (semi) publieke ruimten zijn de kosten voor gebruik ruimtes beduidend lager
Kans eigen inkomsten genereren	+	-	Een vaste ruimte biedt meer mogelijkheden voor eigen inkomsten door bijvoorbeeld verkoop of koffie/thee faciliteit, maar vereist ook extra inspanningen	Kans op eigen inkomsten is kleiner, door beperkte opening en ruimte is het minder goed mogelijk om kunstitems en aanverwante artikelen te verkopen (hoogstens met een 'standje' zoals bands doen bij popconcerten)
Mogelijkheden om kosten te beheersen	-	+	Minder knoppen om aan te draaien om vaste kosten te beperken. Het aantal tentoonstellingen is minimaal 4 om interessant te blijven voor bezoekers.	Meer mogelijkheden om vaste kosten te beperken door bv. slimme afspraken met locaties en niet een heel jaar open te hoeven zijn. Bij een wisselende locatie kan, om de kosten te beheersen, gekozen worden om 3 tentoonstellingen i.p.v. 4 te organiseren.
Geschikte uitvoerende organisatie	-	+	Er is op het moment van schrijven geen organisatie of stichting bekend die de exploitatie van een vaste locatie op zich wil nemen	Er hebben zich een partijen gemeld die de organisatie van een wisselende expositieruimte op zich wil nemen

Concluderend

In de minimale basisopzet zoals beschreven in de uitgangspunten is een permanente locatie kostbaarder dan een wisselende opzet.

Ook met een wisselende locatie is het van belang om goed financieel management te voeren en in te zetten op het genereren van eigen inkomsten, maar lijkt op basis van ervaringen in het land wel goed haalbaar.

Beide varianten hebben hun eigen voor- en nadelen. Natuurlijk zijn er een aantal knoppen om aan te draaien en kunnen kosten beïnvloed worden. Bij wisselende locaties zijn de kosten beter te beïnvloeden, dan op een vaste locatie.

Kijkend naar een permanente locatie, waarvan de wens is deze op een A1 locatie in het centrum te huisvesten om zo ook het centrumgebied een positieve impuls te geven, is het opgenomen bedrag nauwelijks te beïnvloeden.

Een permanente locatie vraagt ook om een andere personele inzet; wanneer je uit zou gaan van 4 tentoonstellingen van minimaal 6 weken, zouden de deuren slechts 6 maanden open zijn. Daarmee vervalt de beoogde positieve impuls in het centrumgebied.

Ook dient op een vaste locatie voldoende afwisseling te zijn voor inwoners en bezoekers om regelmatig terug te keren. Daarmee is 4 tentoonstellingen per jaar wel het minimum.

Met wisselende locaties is het makkelijker om de kosten te beïnvloeden. Ondanks dat het om naam te bouwen wel gewenst is om 4 tentoonstellingen te organiseren, is het wel mogelijk om te kiezen voor 3 tentoonstellingen per jaar en daarmee de kosten beter te beheersen.

Waar ook rekening mee gehouden dient te worden, is dat de middelen in de cultuurnota slechts 3 jaar beschikbaar zijn. Pas na een positieve evaluatie beslist de gemeenteraad of de middelen structureel opgenomen worden in de begroting en of de nu opgenomen € 75.000 per jaar toereikend wordt geacht bij de ambities van de gemeente op het gebied van beeldende kunst.

Uit de gesprekken met verschillende belanghebbenden in de gemeente blijkt dat er een grote wens is voor een permanente locatie in de stad. Over de invulling daarvan zijn de meningen verschillend, en dan met name op het punt of het een podium moet zijn voor Hengelose beeldende kunstenaars of ook voor kunstenaars daarbuiten.

Maar ook is gebleken dat er geen organisatie lijkt te zijn die verantwoordelijk wil zijn voor een vaste locatie.

Bij dit onderzoek zijn een aantal initiatieven buiten beschouwing gelaten voor de berekening, maar toch kunnen zij voor de lange termijn een belangrijke rol gaan spelen voor de wensen van deze belanghebbenden. Ook het op te stellen atelierbeleid kan een rol gaan spelen in de keuze voor presentatiemogelijkheden van beeldend kunstenaars voor de lange termijn.

Dat maakt de conclusie

De conclusie van het onderzoek is dat;

- de beschikbaar gestelde middelen niet toereikend zijn om een vaste locatie te bekostigen,
- de middelen voor beperkte tijd beschikbaar zijn gesteld en er tijdens de pilotperiode moet blijken of het kunstpodium een toegevoegde waarde heeft voor de inwoners voordat er een keuze door de raad wordt gemaakt om de middelen structureel te vertrekken;
- met een wisselende locatie de kosten beter te beheersen zijn, en
- er momenteel veel ontwikkelingen gaande zijn op het gebied van exposities beeldende kunst en de ontwikkeling van de binnenstad die van invloed kunnen zijn voor de lange termijn.

Het is dan ook raadzaam dat voor de uitwerking van actiepunten uit de cultuurnota vast te houden aan wisselende locaties voor het bieden van een podium voor professionele beeldende kunst.

Bijlage; Gebruikte bronnen

Voor dit onderzoek is informatie gebruikt verkregen uit gesprekken met:

Oyfo

HeArtPool

HeArtGallery

Kunst Non Stop Hengelo

Concordia

Stichting Art Brut Biënnale

Adviescommissie Beeldende Kunst

Bibliotheek Hengelo

Schouwburg Hengelo

Benchmark kunstpodia in het land;

Delft; 38CC galerie

Tilburg; Kunstpodium T

Veere / Domburg; Stichting Marie Tak van Poortvliet

Museum Domburg

Deventer; Stichting Centrum Beeldende kunst; Kunstenlab

Zutphen; Stichting dat Bolwerck

Hoorn; Stichting Hotel Maria Kapel

N.B. Het betreft kunstpodia die enigszins te vergelijken zijn met de geformuleerde uitgangspunten. De informatie is vooral gebruikt voor het vormen van kengetallen.

Bezoekadres stadhuis
Burgemeester van der Dussenplein 1

Postadres
Postbus 18, 7550 AA Hengelo

Telefoonnummer
14-074

E-mail
Gemeente@hengelo.nl

www.hengelo.nl

Gemeente
Hengelo

ChristenUnie
Geloven in Hengelo

MOTIE
AANVAARD
§

29 september 2021

Motie: Hengelo verdient een permanente kunstzaal.

Constaterende dat

- Het college voorstelt om de komende drie jaar te werken met een pop-up kunstzaal voor exposities voor de professionele beeldende kunst in de binnenstad
- Het college dit als een experiment wil proberen voor de komende drie jaar en dit daarna wil evalueren
- Mondeling door de wethouder is aangegeven dat pop-up kunstzalen goedkoper zijn
- De adviescommissie BKV aangeeft dat een permanente expositieruimte van groot belang is
- Er al ervaring is opgedaan met een permanente kunstzaal en pop-up kunstzalen

Overwegende dat

- Er steeds meer panden zijn verkocht in de binnenstad
- Er weinig panden overblijven waar een pop-up expositie kan plaatsvinden
- Het de zichtbaarheid en vindbaarheid van beeldende kunst vergroot als er gekozen wordt voor een vaste plek in de binnenstad
- Het niet duidelijk is waarop er na drie jaar wordt geëvalueerd aangaande permanente kunstzaal of pop-up kunstzalen
- De beeldend kunstenaars er niet op zitten te wachten om telkens een nieuw pand in te richten voor een expositie
- Er ook expositieruimte moet zijn om de werken die de gemeente zelf in bezit heeft zichtbaar te maken voor het publiek

- De raad geen onderbouwing van cijfers heeft gekregen waaruit blijkt dat een pop-up kunstzaal goedkoper is
- De raad op dit punt ook financiële onderbouwing nodig heeft om een goede afweging te kunnen maken
- Het nu ook niet duidelijk is of het bedrag dat beschikbaar is gesteld überhaupt voldoende is

Draagt het college op

- Met een financiële onderbouwing te komen waaruit blijkt dat 75000,= euro voldoende is om tot een expositie ruimte te komen
- Het verschil in kosten aan te geven tussen een permanente expositie ruimte en pop-up expositieruimte en hierbij zowel de begrotingen van HeArtgallery te betrekken en een gesprek aan te gaan met de groep Kunst Non Stop die ervaring hebben opgedaan met een pop-up expositie
- Deze resultaten aan de raad voor te leggen voordat u met een definitieve opdracht naar de organisatie gaat waar u de exposities voor beeldende kunst wilt beleggen
- De raad met de uitkomst van dit onderzoek een onderbouwt besluit kan nemen over definitieve expositieruimte of pop-up expositie ruimte.
- Dit besluit uiterlijk eind december 2021 door de raad moet zijn genomen zodat het voor iedereen duidelijk is wat de bedoeling is vanaf 2022.

En gaat over tot de orde van de dag.

Marie-José Lutikholt PvdA

Leo Janssen Onafhankelijk Raadslid

Susanne van den Beukel ChristenUnie

Han Daals Burger Belangen